

Pedagog – požadavky, kompetence

- **pedagog** (rodič, učitel, vychovatel) je ve výchovně-vzdělávacím procesu činitelem, který nese společenskou odpovědnost za jeho účinnost a úspěšnost
- pedagog koncipuje obsah výchovně-vzdělávací činnosti ve shodě s pedagogickými dokumenty, provádí diagnózu
- vychovatel – rodič, učitel, mistr, vedoucí tábora, kroužku nebo oddílu, vychovatelka v družině nebo domově mládeže, trenér, sbormistr, lektor, instruktor, školitel, farář
- pedagogický pracovní – učitel, ředitel, zástupce ředitele, vychovatel ve školských zařízeních, mistr, pracovník pedagogického centra a pedagogicko-psychologické poradny
- **pedeutologie** – teorie zabývající se problematikou povolání učitele
- **úkoly** současného pedagoga → odpovědnost za plný rozvoj jedinců, za jejich přípravu pro základní sociální role, za utváření stránek osobnosti, za jejich rozvoj z hlediska výchovných složek
- takovéto úkoly kladou nároky na odborné i charakterové kvality pedagoga, na jeho přípravu a mnohostranný rozvoj
- v praxi jsou častým jevem velké rozdíly mezi jednotlivými učiteli (vynikající pedagogičtí pracovníci X učitelé a vychovatelé rozporuplní ve svém morálním a lidském profilu)
- pedagogická teorie odhaluje, klasifikuje a hodnotí významné stránky pedagogovy osobnosti
- základní **kvality**, které by měly charakterizovat pedagogickou osobnost :
  - pedagogova hodnotová orientace
  - pedagogovo vzdělání všeobecné i odborné
  - edukátorova pedagogická erudice (dovednosti)
  - pedagogovy osobnostní rysy a charakter
- **pedagogova hodnotová orientace**
  - jedinec osobnost rozvinutá z hlediska demokratických ideálů, s humanitním a vlasteneckým přesvědčením má naději, že očekávané hodnoty přenesou i na svěřené jedince, že bude schopna mnohostranně vychovávat a orientovat jedince
- **vzdělání pedagogického pracovníka**
  - rozsáhlá oblast, učitel totiž musí být vzdělán nejen v oboru a pedagogice, ale je u něj nutný také všeobecný přehled
  - základem je *hluboké všeobecné vzdělání* a *hluboký rozhled filozofický, politický, vědecký a kulturní*
  - máme-li žádat všeobecné vzdělání po žácích, neměli by se žáci u svých pedagogů setkávat s jednostrannou a úzce odbornou vzdělanostní orientací
  - dochází často k pedagogickému paradoxu → jednostranně orientovaný učitel se snaží plně a mnohostranně rozvíjet žáky – to však není možné
  - požadavek *teoretického i praktického odborného vzdělání* v oboru, kterému člověk vyučuje
  - pedagog však musí být vzdělán v oboru, který má vyučovat
  - podmínkou úspěšné výchovy není jen pedagogovo všeobecné a odborné vzdělání, ale *zároveň hluboké pedagogické vzdělání* (dějiny výchovy, obecná pedagogika, filosofie výchovy, pedagogická psychologie, pedagogická sociologie, školní hygiena, didaktika, teorie jednotlivých výchovných složek, metodika odborných jednotlivých oborů)
  - pedagog musí umět podat látku, dokázat definovat cíle, volit metody a postupy
- **edukátorova pedagogická erudice**
- integrální součást vzdělávání → praktické **pedagogické, didaktické a metodické dovednosti** a návyky umožňující přenést poznatky do bezprostřední výchovné praxe
  - *komunikativní dovednosti* – pedagogův kontakt s vychovávaným jedincem, interakce
  - *organizátorské dovednosti* – správné řízení výchovně-vzdělávací činnosti

- *rétorické dovednosti* – povyšující kulturu pedagogického působení
- v některých případech se setkáváme také s dovednostmi diagnostickými
- **rysy pedagogovy osobnosti a charakter**
  - *tvořivost (kreativita)* – schopnost neustále hledat nové, neuspokojovat se s dosavadní úrovní
  - *zásadový morální postoj* – pedagogovo myšlení, cítění a chování v duchu demokratismu, humanismu a vlastenectví
  - *pedagogický optimismus* – pevné přesvědčení o účinnosti pedagogického působení
  - *pedagogický takt* – ukázněnost v jednání se žáky, schopnost sebeovládání se
  - *pedagogický klid* – schopnost pracovat soustředěně, trpělivě vysvětlovat problematiku až k úplnému pochopení
  - *pedagogické zaujetí* – pedagogická angažovanost, klidný a aktivní pedagogův přístup k látce, práci i žákům samotným
  - *hluboký přístup k žákům* – láska k žákům projevené v kvalitě pedagogické práce, ve snaze co nejvíce poznat žáky
  - *přísná spravedlnost* – požadavek nenechat nedostatky, přestupky bez povšimnutí a opravení, potrestání; nepreferovat mezi žáky
- **sebereflexe** – důležitý činitel v pedagogově rozvoji a zkvalitňování výchovně-vzdělávacího působení
- **charakter** - vztah člověka k lidem, ke společnosti, k práci, učení a hře, k sobě samému (otevřenost, obětavost, svědomitost, cílevědomost, odpovědnost, vytrvalost, skromnost, zdvořilost)
- existuje i jiné pojetí požadavků na osobnost učitele
- **fyzická odolnost, zdraví, psychická vybavenost**
  - zdraví životní styl, pohyblivost, obratnost
- **požadavky na všeobecné vzdělání**
  - kulturní, politický, vědecký a filozofický rozhled; komunikativní dovednosti, jazyková kultura, znalost světového jazyka, informatiky
- **požadavky na odborné vzdělávání**
  - celoživotní vzdělávání, konzultace s odborníky, účast na kurzech, seminářích, konferencích, workshopech
- **požadavky na pedagogické a psychologické vzdělání**
  - základy mravní a ekologické výchovy, dovednosti a schopnosti didaktické, rétorické, organizátorské a diagnostické
- **požadavky na osobnostní rysy a vlastnosti pedagoga**
  - pedagogický optimismus, takt, klid, nadhled, trpělivost, spravedlnost, smysl pro humor, hodnotová orientace, kreativita, schopnost reagovat na měnící se podmínky, získání autority
- **vlastnosti charakterové a volní**
  - charakter, volní jednání
- **intelektuální vlastnosti**
  - inteligence, kreativita, aktivita, pohotovost, zvědavost, kritičnost
- **temperament a city**
  - ovládání temperamentu, empatie
- další pojmy :
- **kvalifikace** - způsobilost pro vykonávání určitého povolání nebo pro sjednaný druh pracovní činnosti; pedagog kvalifikace dosahuje většinou studiem na odpovídající vysoké škole
- **aprobace** - způsobilost učitele vyučovat na určitém stupni nebo typu školy či určitým vyučovacím předmětům; většinou získaná v průběhu praxe a práce na základní škole

- pedagogická způsobilost – způsobilost kterou může jedinec získat jedinec doplňujícím pedagogickým studiem na pedagogické fakultě
- ve VVP nepůsobí většinou pedagogický pracovník izolovaně, ale v rámci celé skupiny učitelů, vychovatelů i dalších odborných pracovníků
  - požadavky na jednotlivce jsou platné i pro celé pedagogické kolektivy
  - v kolektivním působení se pozitivní kvality jednotlivce buďto umocňují, anebo naopak oslabují či přímo paralyzují

- výchova z hlediska interakce a druhů = postavení pedagoga ve výchovném procesu

	vztah	výchova
pedagog	→ vychovávaný jedinec	autoritativní
pedagog	← vychovávaný jedinec	submisivní (pedocentrická)
pedagog	↔ vychovávaný jedinec	kooperativní (spolupracující)

- povinnosti učitele ve škole

- definovány Pracovním řádem zaměstnance nebo Zákonem 29/1984 Sb.
- odborné vedení hodiny - autorita, kázeň, reflexe vlastní činnosti
- služby, dozory ve škole - vedení předepsané dokumentace
- příprava na vyučování - odborná péče o kabinety, sbírky, knihovny
- porady svolané ředitelem školy - opravování písemných a grafických prací žáků
- třídní schůzky, konzultační hodiny - třídní učitel a jeho činnosti
- studium, sledování literatury, účast na kurzech, školeních
- pedagogické a psychologické zvládnutí situace i obsahu, hodnocení žáků
- vytváření edukačního klimatu třídy a školy
- spolupráce s ostatními pedagogickými pracovníky a výchovným poradcem

- požadavky na pedagoga

- odborné vzdělání
- osobnostní rysy
- hodnotová orientace
- všeobecné vzdělání
- sociální předpoklady

- kompetence učitele (PRŮCHA, J.)

- připravenost učitele vyrovnat se s nároky, které jsou na pedagoga kladeny
- využíván pojem profesní kompetence – ukládají zvládat vyučovací problémy s novými cíli, učivem i metodami; zvládat problémy se vztahem k žákům i k jejich individuálnímu vedení a vztahy s partnery mimo školu
- kompetence odborně předmětové → vědecké základy podmínkami
- kompetence psychodidaktické → podmínky pro učení
- kompetence komunikativní → vztah k dětem, světu i dospělým
- kompetence organizační a řídicí → schopnost plánovat a projektovat svou činnost
- kompetence diagnostická a intervenční → jak žák myslí, cítí, jedná a proč
- kompetence poradenské a konzultativní → vztahy k rodičům
- kompetence reflexe vlastní činnosti → činnost jako předmět analýzy, umět vyvodit důsledky

- další dělení kompetencí

- komunikační
- motivační
- prezentační
- diagnostické
- organizační

- kompetenci shrnuty i v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání

- klíčové dovednosti (KYRIACOU, CH.)

- plánování a příprava
- řízení vyučovací jednotky
- kázeň
- reflexe vlastní práce a evaluace (autodiagnostika)
- realizace vyučovací jednotky
- klima třídy
- hodnocení prospěchu žáků (diagnostika)

Literatura : JŮVA, V. sen. a jun. *Úvod do pedagogiky*. Brno : Paido, 1999.

JŮVA, V. et al. *Základy pedagogiky (pro doplňující pedagogické studium)*. Brno : Paido, 2001.

KYRIACOU, CH. *Klíčové dovednosti učitele*. Praha : Portál, 1996.

POSPÍŠIL, R., VLČKOVÁ, K. *Úvod do pedagogiky*. ELPORTÁL, Brno : MU Brno, 2006. s. 88. ISSN 1802-128X. <https://is.muni.cz/auth/elportal/studovna.pl>. 1.

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha : Portál, 1997.

PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. Praha : Portál, 2001.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 3. rozšířené vydání. Praha : Portál, 2001.

SVOBODOVÁ, J., ŠMAHELOVÁ, B. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. Brno : MSD, 2007.